

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

73

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת לך לך תשע"ג

מאד ונעשה מלאך, וכמו שהביאו התוספות ביבמות (טז, ב) בשם הפייטן שחנך הוא המלאך מטטרון, ואף על פי כן היה חשש שיושפע מבני דורו ויהיה רשע, וכמו שפירש"י "צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו", והיינו שהשפעת הדור הייתה גדולה כל כך, שאפילו חנך שהיה צדיק ובעל מדרגה, עלול לקבל השפעה מהם.

ובאמת אברהם לא רק שלא הושפע מבני הדור, אלא גם השפיע בעצמו עליהם, ופרסם את האמונה בכל העולם, כמו שכתוב (בראשית כא, לג) "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ד' קל עולם", ופירש"י "על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקב"ה אלוה לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם", וכך השפיע ונתן חינוך לאמונה. אבל חנך לא השפיע על בני דורו מפני שהיה קל להרשיע, ועלול היה לקבל מהם השפעה, ולפיכך מיהר הקב"ה והמיתו קודם זמנו.

וכן גם נח לא השפיע על בני דורו, והקב"ה אמר לו (בראשית ז, א) "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור זה", היינו שרק הוא היה צדיק בדורו, ולא השפיע על אחרים שיהיו גם כן צדיקים. ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל בשם מדרש (עיין בזוהר פרשת נח) כי המבול נקרא "מי נח" (ישעיה נד, ט), מפני שנח היה אשם במבול שלא השפיע על דורו שיחזרו בתשובה, ואף שהיה נחשב צדיק בדורו, היה חסר משהו בדרגה שלא היה צדיק כל כך להשפיע עליהם.

ואמנם אף על פי שלא השפיע על בני דורו, מבואר במדרשים שהשפיע על בניו ובני ביתו, שלא היה להם זכות בעצמם להינצל ממי המבול, ורק בזכות השפעתו עליהם ניצלו מן המבול.

ולכאורה הרי שם בן נח היה צדיק, וכמו שכתוב (יד, יח) "והוא כהן לאל עליון", וגם היה נביא כמו שכתוב ברבקה (כה, כב) "ותלך לדרוש את השם", ופירש"י "לבית מדרשו של שם", והוא אמר לה בנבואה שני גויים בבטןך וגו'. וכפי הנראה שזכה והגיע לדרגה זו רק לאחר המבול, שהמבול השפיע ועשה מהפכה בעולם, וכבר נהיה עולם חדש, אז קיבל את דרגתו ונעשה נביא מכוח השפעתו של נח, שגם נח היה נביא ודיבר עם הקב"ה.

ואמרו חז"ל (אבות ה, ב) "עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסים ובאים עד שהביא עליהם את מי המבול", והיינו שהקב"ה מאריך אפו עד עשרה דורות אולי יחזרו בתשובה, אבל יותר מזה אינו מאריך אף, ומשום כך לאחר עשרה דורות שהכעיסו לפניו, לא שייך עוד אריכות אף, והוצרך הקב"ה להביא עליהם את מי המבול.

ועוד אמרו שם "עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסים ובאים עד שבא אברהם וקיבל שכר כולם", והיינו כי לאחר המבול שוב היו עשרה דורות

יש רש"י בחומש על הפסוק (בראשית ו, ט) "אלה תולדות נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", ופירש"י: "בדורותיו - יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם", עכ"ד.

ושמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל כי בדברי אגדה אין מחלוקת והכל אמת, וגם כאן יש לומר ששני הפירושים נכונים, ויש בזה שבח וגם גנאי, כי אמנם היה צדיק הדור, ולא רק בדור אחד אלא 'בדורותיו' - בכל הדורות שהיה חי, במשך תשע מאות וחמישים שנה היה נח צדיק הדור, אבל אם היה בדורו של אברהם לא היה נחשב צדיק הדור, מפני שאברהם היה צדיק יותר ממנו, וביחס לאברהם לא היה נחשב לכולם, למרות שהיה צדיק גדול בדורו. ומכל מקום יש בזה גם שבח שהיה צדיק בדורותיו, ואף על פי שהיו הרבה עובדי עבודה זרה, נשאר צדיק ולא הושפע מבני דורו, וכיון שלא קיבל השפעה מהם זהו שבחו.

ומצינו עוד ברש"י על הפסוק "את האלוקים התהלך נח", ופירש"י "ובאברהם הוא אומר האלוקים אשר התהלכתי לפניו. נח היה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו". והיינו כי מה שעמד נח בניסיון שלא הושפע מהדור, אין זה בכוחות עצמו, אלא היה צריך סייעתא דשמיא לזה, ולכן כתוב "את האלוקים התהלך נח", ומילת 'את' משמעותה ביחוד, כי הקב"ה היה ביחד עם נח, ועזר לו לעמוד כנגד השפעת הדורות. ואילו באברהם אבינו כתוב "האלוקים אשר התהלכתי לפניו", מפני שלא היה צריך סייעתא דשמיא כל כך, והתהלך מעצמו לפני האלוקים גם בלי סייעתא דשמיא.

ואמנם ודאי שהיה צריך סייעתא דשמיא, כי לא שייך שום הצלחה בלי סייעתא דשמיא, וכל הצדיקים צריכים סייעתא דשמיא, אבל אצל נח הסייעתא דשמיא הייתה ניכרת, כי הוא בעצמו לא היה בכוחו לעמוד לבד כנגד השפעת הדור, ורק בסייעתא דשמיא מיוחדת עמד בזה, ואילו אברהם אבינו בדרגתו שעמד בעשרה ניסיונות, אין זה פלא שלא הושפע מבני הדור, ולא היה צריך סייעתא דשמיא מיוחדת לזה.

ושמעתי פעם מהמשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל שדיבר על דרגתם של האבות, והביא מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צו, א) כי אברהם יצחק ויעקב היו רצים לפני הקב"ה "כסוסים בין בצעי המים", והיינו כמו סוסים שיש להם כוח לרוץ בתוך הבוץ, ואינם הולכים לאט אלא רצים מהר, כך היה כוחם ודרגתם של האבות בעבודת השם, ולכן אברהם לא היה צריך סעד לתומכו, מפני שהיה לו כוח לעמוד בעצמו כנגד השפעת הדור.

ולעומת זה אצל חנך כתוב (בראשית ה, כד) "ויתהלך חנך את האלוקים ואיננו כי לקח אותו אלוקים", והיינו שהיה צדיק גדול

שהכעיסו לפניו והיו צריכים להיענש, ואמנם הקב"ה נשבע שלא יביא עוד מבול לעולם, אך יכולים להיות עונשים אחרים שאינם מבול, אבל אז בא אברהם אבינו שהשפיע על העולם, ותיקן את העולם והצילם מהעונש.

ושמעתי ממו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל שביאר מהו שכר כולם, שקיבל את השכר שהיו כל הדורות מקבלים אם היו צדיקים, והסיבה לזה מפני שכוח הטומאה בעולם היה חזק מאד מחמת הדורות שהיו מכעיסים ובאים, וכנגד זה היה צריך הרבה חיזוק, ואברהם אבינו עמד עם כל כוחותיו במסירות נפש נגד השפעת הטומאה של עשרה דורות, וכמו שמצינו (בראשית רבה מב, ח) שנקרא אברהם העברי שכל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחד, וכיון שהיה צריך לזה חיזוק מיוחד נטל שכר כנגד כולם, כי השכר הוא לפי הקושי, וכמו שאמרו (אבות ה, כב) לפום צערא אגרא.

והנה דיברנו על נח ועל אברהם, אבל מה זה נוגע לנו, שאין אנו בדרגה של אברהם, וגם לא בדרגה של נח, והעיקר המוטל עלינו הוא להתחזק באמונה, וכפי שהזכרנו כבר מדברי הגמרא בסוף מכות (כד, א) שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו למשה וכו' בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, והיינו מפני שקשה לקיים את המצוות בשלמות לשם שמים, בלי נגיעות של כסף או כבוד, והעצה לזה היא על ידי חיזוק האמונה.

אנחנו כולנו מאמינים בני מאמינים, אבל יש הרבה דרגות באמונה, ויש דרגה של "שיוויון השם לנגדי תמיד" שהביא הרמ"א בסעיף הראשון בשולחן ערוך כי זהו כלל גדול במעלות הצדיקים, שכל הנהגה תהיה מחושבת לפי האמונה שעין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, אמנם קשה מאד לא לשכוח את זה, יש דברים שמתרגלים להם, כמו שרגילים לומר בסייעתא דשמיא ואם ירצה השם, אבל זה מצות אנשים מלומדה ולא בשלמות.

ואם אדם היה חי עם האמונה בשלמות, וכמו שאמרו עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, ומרגיש כי הגיהינום פתוחה לפניו, אזי כל הנהגתו הייתה אחרת לגמרי, ולא היה שייך כעס ולא גאווה ולא תחרות, כי חיסרון אמונה הוא הגורם את כל המידות הרעות, וגם ביטול תורה לא שייך אם האמונה בשלמות, לכן העיקר הוא חיזוק האמונה.

ובאמת האמונה היא בטבע האדם, ושכל הישר הוא אמונה, אם מתבוננים מי ברא אלה ורואים את כל מערכת העולם, שהכל בהשגחה ולא במקרה, וכפי שראיתי פעם בקונטרס אחד שכתב כי רואים את האמונה מבעלי החיים, ומתאר שם את החכמה והדייקנות שיש לבעלי חיים, איך שהם חיים וכיצד הם מתפתחים, ועושים פעולות בדייקנות שאי אפשר להבין אותה, וכשמתבוננים ושמים לב על זה רואים את ההשגחה.

אבל לחיות בפועל שכל מעשה יהיה לפי האמונה, זו כבר דרגה גדולה מאד, וכדי לקבל את החיזוק באמונה יש רק עצה אחת, והיא על ידי קביעות יומית בספרי המוסר, כל אחד לפי כוחו, קביעות בספרים שמדברים על אמונה, על מידות טובות ועל ביטול תורה, על גיהינום ועל העולם הבא, כי בדרך הטבע שוכחים, וספרי המוסר מזכירים את האמונה.

ומצינו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכתב המשנה ברורה (סימן א' ס"ק י"ב) בשם החיד"א

כי תבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל, והיינו ספרי המוסר שהם תורת היראה.

ואמנם כל לימוד תורה הוא תבלין ליצר הרע, וכמו שכתב הגרי"ס באיגרת המוסר "ואין חילוק באיזה דבר תורה שיהיה עסקו, תצילנו מחטא. אם יעסוק בעניין שור שנגח את הפרה וכיוצא, תצילנו גם מלשון הרע וכיוצא, הגם כי אינם שייכים זה לזה, רק רוחניות התורה תשמרנו", אבל כבר כתב הגרי"ס שם שיש גם את ההלכות השייכים לעבירות שנכשל בהם, ומי שצריך חיזוק בדבר מיוחד, עליו ללמוד את ההלכות של הדבר הזה.

ולמשל מי שצריך חיזוק בתפילה בכוונה עליו ללמוד הלכות תפילה, ויש הרבה ספרים שמבארים כיצד מגיעים לכוונה בתפילה, ובאמת קשה מאד להגיע לכוונה בתפילה כראוי, וכתוב בשולחן ערוך הלכות תפילה (צח, א) על חסידים הראשונים שהיו מגיעים בשעת התפילה להתפשטות הגשמיות וקרוב למעלת הנבואה, אבל אנחנו לא בדרגה הזאת, ועל כל פנים צריכים קצת יותר להרגיש שמדברים עם המלך, וכמו שכתב המסילת ישרים (פרק י"ט) כי בעל שכל נכון יכול להגיע לזה.

וכבר דיברנו הרבה פעמים כי מי שחי את כל חייו לפי האמונה הרי הוא אדם מאושר, מפני שגם צרכי הגוף הם לצורך התורה והעבודה, שבלא זה לא יוכל לתפקד, ואם לא יעסוק במה שצריך לקיום גופו, איך ילמד וכיצד יתפלל, וצריך אכילה ושתיה, מנוחה ושינה, ולהיות ביישוב הדעת ובמצב רוח טוב, כדי שיוכל לעסוק בתורה ובמצוות כראוי, וכתוב ברמב"ם (הלכות דעות ג, ג) שאם אדם עושה את כל מעשיו לשם שמים, עם אמונה, שהוא אוכל וישן כדי שיהיה לו כוח לקיים את כל החיובים שלו, הרי הוא עובד השם בשנתו, ונחשב עוסק במצוה גם בשעה שישן.

וכן מי שהוא בעל משפחה וחיוב לדאוג למשפחה, צריך לדעת שהוא עוסק במצוה, ויש שחושבים כי בזמן שנמצאים ועוזרים בבית זה ביטול תורה ועושים הכל בחוסר מצב רוח, אבל באמת כל צרכי המשפחה הם מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, ומי שרוצה יותר ללמוד ואיכפת לו על הזמן, צריך לדעת כי זה תלוי בזכויות ובסייעתא דשמיא, ואם היו לו יותר זכויות היה זוכה לסייעתא דשמיא שכל הצרכים הגשמיים היו בצורה יותר קלה ופחות זמן, ומה הם הזכויות? שיתנהג עם כל אחד בסבר פנים יפות ויהיה שמח בחלקו.

אלו הם הדברים למעשה. והכל תלוי אם לומדים ספרי מוסר בקביעות, שעל ידי זה מקבלים השקפה אחרת לגמרי על כל החיים, וכבר אמרו לי רבים שעשו כך והם מאושרים מאד, עם יותר יישוב הדעת וחיים רגועים ושמחים.

לעילוי נשמת
מרת **מרים פרידמן** ע"ה
בת הגאון רבי **אלכסנדר דינקל** זצ"ל
נלב"ע י' חשוון תשס"ו
תנצב"ה

לזכות **אסתר בת לאה**
לזיווג הגון בקרוב
ולהצלחה בכל העניינים